

Hoofdstuk 4 Het boekhoudproces en transactieanalyse

Om te begrijpen hoe verschillende transacties de financiële overzichten beïnvloeden en om iets zinnigs over de informatie in de financiële overzichten te kunnen zeggen, is het noodzakelijk om inzicht in de mechanische operatie van het boekhoudproces te krijgen.

4.1 Het boekhoud-/verslaggevingproces

Het boekhoud-/verslaggevingproces begint met transacties (economische uitwisselingen tussen entiteiten, die verwerkt en weergegeven worden in de jaarrekening) en culmineert in de jaarrekening.

Jaarrekeningen vloeien voort uit de boekhoudings- (procedures voor sorteren, classificeren en presenteren van de effecten van een transactie) en verslaggevings- (de selectie van alternatieve methoden voor het weergeven van de effecten van bepaalde transacties) processen.

De balansvergelijking – een mechanische sleutel

Boekhoudprocedures voor het registreren van transacties worden gebouwd op het raamwerk van de balansvergelijking die in evenwicht moet blijven:

- **Activa = Passiva + Eigen Vermogen**

We kunnen de balansvergelijking als volgt herschrijven door ook inkomsten en uitgaven hierin op te nemen:

- Activa = Passiva + Gestorte kapitaal + Ingehouden winst
- Activa = Passiva + Gestorte kapitaal + Ingehouden winst (begin van de periode) + Inkomsten – Uitgaven

Inkomsten en uitgaven van de Winst- en Verliesrekening zijn subonderdelen van ingehouden winst die afzonderlijk geregistreerd worden als het netto-inkomen. Bij het proces van het bepalen van de inkomsten aan het einde van de fiscale periode wordt het netto-inkomen voor de fiscale periode opgeteld bij de ingehouden winst vanaf het begin van de fiscale periode.

Boekhoudjargon en procedures

Wegens de complexiteit van meeste bedrijfsoperaties en de frequente behoefte om te verwijzen naar transacties in het verleden, heeft een boekhoudsysteem zich ontwikkeld ter vergemakkelijking van het bijhouden van mutaties.

Transacties worden initieel geboekt in een journaal. Een **journaal** is een dag tot dag of een chronologisch overzicht van transacties. Vervolgens worden transacties in een grootboek geboekt.

Het **grootboek** is een groot veld met een kolom voor elke activapost, passivapost, eigen vermogenscategorie en er is een rekening voor elke categorie.

Een rekeningschema dient als een index voor het grootboek en elke rekening is genummerd ter vergemakkelijking van het inboeken van regelmatige mutaties die gedaan worden.

Het rekeningformaat dat al jaren gebruikt wordt, heeft de vorm van een 'T'. Aan de ene kant van de T worden bijschrijvingen op de rekening bijgehouden en aan de andere kant van de T worden alle afschrijvingen bijgehouden.

Het rekeningsaldo op elk willekeurig tijdstip, is het rekenkundig verschil tussen het vorige saldo plus de bijschrijvingen minus de afschrijvingen.

De linkerzijde van de T-rekening wordt de **debetzijde** genoemd en de rechterzijde wordt de **creditzijde** genoemd.

De essentie van het boekhoudproces is dat transacties geanalyseerd worden voor het bepalen van welk actief, passief of categorie van het eigen vermogen beïnvloed wordt en hoe deze beïnvloed wordt.

Boekhoudprocedures omvatten het invoeren van een rekening voor elk actief, passief, eigen vermogen component, inkomsten en uitgave. Deze rekeningen kunnen weergegeven worden door een D van debetzijde aan de linkerkant, en de rechterzijde is de creditkant (C).

De transacties worden in journaalpost formaat geregistreerd. De journaalpost is de bron van de geregistreeerde bedragen op een rekening. De eindbalans van een rekening is het positieve verschil tussen de debet en credit bedragen die op een rekening geregistreerd zijn, inclusief de beginbalans.

Activarekeningen en uitgavenrekening hebben normaal gesproken een debetsaldo. Stijgingen van activa worden als debetposten op deze rekeningen bijgehouden en dalingen in activa als creditposten.

Passiva, eigen vermogen en inkomstenrekeningen hebben normaal gesproken een creditsaldo.

Activa	=	Passiva	+	Eigen Vermogen		
Debet Stijgingen + Normaal saldo		Credit Dalingen -		Debet Dalingen -		Credit Stijgingen + Normaal Saldo
					Debet Dalingen -	Credit Stijgingen + Normaal Saldo

Inkomsten zijn stijgingen van het eigen vermogen en hebben dus normaal gesproken een creditsaldo en zullen met de creditposten stijgen.

Uitgaven zijn dalingen van het eigen vermogen, dus zullen uitgavenrekeningen normaal gesproken een debetsaldo hebben en zullen met debetposten stijgen.

Het debet- of creditgedrag van rekeningen voor activa, passiva, eigen vermogen, inkomsten en uitgaven kunnen we als volgt samenvatten:

Rekeningnaam	
<i>Debetzijde</i>	<i>Creditzijde</i>
Normale balans voor: <ul style="list-style-type: none"> • Activa • Uitgaven 	Normale balans voor: <ul style="list-style-type: none"> • Passiva • Eigen Vermogen • Inkomsten
Debetposten stijgen: <ul style="list-style-type: none"> • Activa • Uitgaven 	Creditposten stijgen: <ul style="list-style-type: none"> • Passiva • Eigen Vermogen • Inkomsten
Debetposten dalen: <ul style="list-style-type: none"> • Passiva • Eigen Vermogen • Inkomsten 	Creditposten dalen: <ul style="list-style-type: none"> • Activa • Uitgaven

Het formaat van de journaalposten heeft de volgende karakteristieken:

- De datum wordt geregistreerd voor het verschaffen van een kruisverwijzing naar een transactie.
- De naam van de rekening, die gedebiteerd wordt en het debetbedrag staan links van de naam van de rekening dat gecrediteerd wordt en het creditbedrag.
- De afkortingen Dr. en Cr. worden gebruikt voor debet en credit.

<i>Datum</i>	<i>Dr. Rekeningnaam</i> <i>Cr. Rekeningnaam</i>	<i>Bedrag</i>	<i>Bedrag</i>
--------------	--	---------------	---------------

Een vereiste voor een journaalpost is dat het totaal van de debetbedragen gelijk is aan het totaal van de creditbedragen.

Het volgende schema illustreert het boekhoudproces:

Begrijpen van effecten van transacties op de jaarrekening

T-rekeningen en journaalposten zijn modellen die door accountants gebruikt worden voor het uitleggen en begrijpen van de effecten van transacties op de jaarrekening.

Een alternatief voor de T-rekening en het model van journaalposten dat voor iedereen bruikbaar is, is het horizontale financiële rekening relatiemodel dat al in hoofdstuk twee is besproken.

Het **horizontale model** is een makkelijke en nuttige manier voor het begrijpen van het effect van een transactie op de balans.

<i>Balans</i>	<i>Winst- en Verliesrekening</i>
<i>Activa = Passiva + Eigen Vermogen</i>	<i>Netto-inkomen = Inkomsten - Uitgaven</i>

De sleutel voor het gebruik van dit model is om de balans in evenwicht te houden.

De pijl vanaf het netto-inkomen op de Winst & Verliesrekening naar het eigen vermogen op de balans geeft aan dat het netto-inkomen de ingehouden winst beïnvloedt, welke een component is van het eigen vermogen.

Voor een transactie die invloed heeft op zowel de balans als de Winst & Verliesrekening, zal de balans in evenwicht zijn wanneer het effect van de Winst & Verliesrekening op het eigen vermogen wordt meegenomen.

In het horizontale model wordt het rekeningnummer ingevoerd onder de juiste categorie van het financieel overzicht en het dollareffect van de transactie op die rekening wordt met een plus- of een minteken onder de rekeningnaam ingevoerd.

Stel: de eigenaren van een bedrijf doen een investering van \$30, dit wordt dan als volgt in het horizontale model verwerkt:

<i>Balans</i>	<i>Winst- en Verliesrekening</i>
<i>Activa = Passiva + Eigen Vermogen</i>	<i>Netto-inkomen = Inkomsten - Uitgaven</i>
<i>Geld</i> + 30	<i>Gestort kapitaal</i> +30

Stel: het bedrijf doet een transactie en betaalt \$12 aan reclamekosten. Het financieel overzicht ziet er dan als volgt uit:

<i>Balans</i>	<i>Winst- en Verliesrekening</i>
<i>Activa = Passiva + Eigen Vermogen</i>	<i>Netto-inkomen = Inkomsten - Uitgaven</i>
<i>Geld</i> - 12	<i>Reclame-uitgave</i> - 12

Het horizontale model kan afgekort worden tot de onderstaande enkele vergelijking:

- $\text{Activa} = \text{Passiva} + \text{Eigen Vermogen} + \text{Inkomsten} - \text{Uitgaven}$

Aanpassingen

Na het einde van de boekhoudperiode moeten boekhouders een overzicht van elke aanpassing van het rekeningsaldo bijhouden om een goed beeld van de boekhouding op transactiebasis in de financiële verslagen te kunnen weergeven.

Aanpassingen resulteren in inkomsten en uitgaven, die in de juiste fiscale periode gerapporteerd worden.

Er zijn **twee categorieën van aanpassingen**:

- **Overlopende passiva**: transacties waarvoor nog geen geld is ontvangen of betaald, maar waarvan het effect wel in de rekeningen moet worden opgenomen voor het matchen van de inkomsten met de uitgaven en voor een nauwkeurige weergave van financiële overzichten.
- **Herclassificaties**: de initiële registratie van een transactie hoeft er niet toe te leiden dat de inkomsten toegewezen worden aan de periode waarin ze verdiend worden, of uitgaven toegewezen worden aan de periode waarin ze plaatsvonden. Het gevolg is dat een uitgave geherclassificeerd moet worden van de ene rekening naar de andere om het juiste saldo op elke rekening te kunnen weergeven.

Aanpassingen beschrijven overlopende passiva of herclassificaties liever dan transacties en beïnvloeden vaak zowel de balansrekening als ook een Winst & Verliesrekening.

Aanpassingen zijn een deel van overlopende passiva boekhouding en zijn een vereiste voor het bereiken van een match tussen inkomsten en uitgaven zodat financiële overzichten een nauwkeuriger weergave zijn van de financiële positie en de resultaten van de operaties van een entiteit.

4.2 Transactieanalyse methodologie

Transactieanalyse is het proces van het bepalen van hoe een transactie de financiële overzichten beïnvloedt.

Transactieanalyse methodologie houdt in het vragen en beantwoorden van vijf vragen:

1. *Wat gebeurt er?*
2. *Welke rekeningen worden beïnvloed?*
3. *Hoe worden ze beïnvloed?*
4. *Is de balans in evenwicht?*
5. *Is mijn analyse zinnig?*

Ad 1: Voor het analyseren van elke transactie is het noodzakelijk om de transactie te begrijpen, dat wil zeggen het begrijpen van de activiteit die plaatsvindt tussen de entiteit waarvoor de boekhouding wordt gedaan en de andere entiteit die bij de transactie betrokken is.

Ad 2: Hier gaat het om de specifieke rekeningnamen waarop de transactie betrekking heeft.

Ad 3: Gaat het om een stijging of daling en vertaal dit naar debet of credit.

Ad 4: Als het horizontale model wordt gebruikt, is het mogelijk om gemakkelijk vast te stellen dat de balansvergelijking in evenwicht is door het observeren van het rekenkundige teken en de bedragen die bij de transactie horen.

Ad 5: Hier moet bepaald worden of de effecten van het horizontale model, of de journaalposten die uit je analyse voortvloeien, veranderingen veroorzaken in het rekeningsaldo en de financiële overzichten. Als de analyse niet zinnig is dan moet je terug naar stap 1.

Transacties kunnen initieel ingevoerd worden op virtueel elke manier die op dat moment zinnig is. Voorafgaand aan de voorbereiding van de eindperiodieke financiële overzichten, kan een herclassificatie aanpassing gedaan worden voor het weergeven van de juiste actief/passief en inkomsten/uitgave herkenning ten opzichte van de rekeningen die door de transactie beïnvloed worden (zoals aankoop van leveringen) en de daaruit voortvloeiende activiteiten (zoals gebruik van leveranties).